

Wiktor Hahn

"Wykaz prasy polskiej", Berlin 1911 : [recenzja]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 11/1/4, 363-364

1912

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

mów: J. Z. (= Izabela Zbiegniewska z Włocławka): Pseudonimy i kryptonimy pisarzy polskich. Warszawa. 1905, wraz z uzupełnieniami, podaniem w „Słowie polskim“ 1905 nr. 364, 381, 389 i mojemi w Pam. Liter. IV, s. 381 n. H. B. (= Helena Dąbczańska): Pseudonimy pisarzy polskich. Lwów. 1910, s. 160. Stanisław Błotnicki: Zagadki literackie. „Tydzień“. 1893, 1896, 1899, 1903. Do spisu czasopism: spisy „Ludu“, „Przeglądu filozoficznego“, „Sokoła“; do bibliografii czasopism: bibliografie w „Przeglądzie literackim krakowskim (1896—1899) i w „Tygodniku ilustrowanym“ 1899. Przy bibliografiach fachowych pominął autor bibliografię filologii klasycznej i literatury humanistycznej za lata 1891—1907, wydawaną przezemnie. Nie we wszystkim uwzględnił też autor Bibliografię czasopism, wydawaną przy Pam. Lit. (pod bibliografią, czasopismami i prasą). Wielkiem ułatwieniem dla łatwiejszego zorientowania się w treści książki byłby spis nazwisk i rzeczy.

Autor drugiej pracy podaje zarys rozwoju czasopiśmiennictwa polskiego wieku XIX. w trzech jej odłamach: na Rusi i Litwie, w Kongresówce i na Emigracji. Rozróżnia cztery okresy: pierwszy do wybuchu powstania listopadowego, drugi podczas powstania listopadowego, trzeci od r. 1831—1863, czwarty od r. 1864—1900. W wywodach swoich oparł się p. K. na najważniejszych opracowaniach, wymienionych na s. 6—11. Skrępowany brakiem miejsca (studium to wyszło pierwotnie w warszawskim „Przeglądzie narodowym“), nie podał wyczerpującej historii czasopiśmiennictwa polskiego w. XIX., lecz, jak sam zaznacza, skromną tylko próbę zarysu. Stąd to przedstawienie autora staje się częstokroć lakonicznym, zwłaszcza zarys prasy krajowej w okresie końcowym wypadł bardzo niedokładnie. Ale i w poprzednich okresach pełno niedomówień, tak np. wpływ romantyzmu na prasę, mimo kilku wzmianek w książce (s. 14, 19, 25 n.), należycie nie uwydatniony, a przecież rzecz tę można na podstawie dotychczasowych badań przedstawić już dosyć dokładnie. O ile wyraźniej w porównaniu z tą kwestyą występuje u autora przedstawienie pozytywizmu (s. 90 nn.), lub też zarys prasy emigracyjnej w czwartym okresie, należący do najlepszych części książki (s. 101 nn.). Częstokroć poprzestaje autor tylko na wymienieniu tytułów pism, nazwisk ważniejszych autorów, nie notuje zaś prawie ważniejszych artykułów. Mimo jednak zaznaczonych braków i niedomówień studium p. K. posuwa nasze wiadomości o dziejach prasy polskiej w w. XIX. znacznie naprzód, należy też do najważniejszych prac w tym zakresie.

Lwów.

Wiktor Hahn.

Wykaz prasy polskiej. Berlin. Nakład wydawnictwa „Hygieia“. (1911), 8-vo, s. 96.

Po spisach Estreichera, Czarnowskiego, Chmielowskiego, Hecka, nowy spis prasy polskiej, z rzędu dopiero piąty poważniejszy, jeżeli pominiemy inne, nieliczne zresztą spisy dorywcze, niedokładne, często-

króć bez znajomości przedmiotu dokonane. Wykaz zawiera czasopisma i dzienniki wydawane w zaborze pruskim, austriackim, Królestwie, nadto w Ameryce, w końcu dopełnienia do poprzednich działów. Mimo niedokładności w podawaniu dat założenia pism, nazwisk redaktorów, ceny prenumeraty itp. szczegółów, jest Wykaz bardzo pożądanym wydawnictwem dla każdego, pragnącego zapoznać się z dzisiejszym stanem prasy polskiej. Wydawanie coroczne takiego Wykazu jest nieodzowną potrzebą, mniej stosownym wydaje mi się ogłaszanie dopełnień co pół roku. Wykaz obecny wymienia z górą 600 pism — według wydawcy ma ich być obecnie około 800.

Lwów.

Wiktor Hahn.

Elster Ernst. Prinzipien der Literaturwissenschaft. Zweiter Band. Stilistik. Halle a. S. Verlag von Max Niemayer. 1911, 8-vo, s. VII. 310.

Książka niniejsza, choć tworzy drugi tom dzieła na szersze rozmiary zakrojonego, którego pierwszy tom ukazał się przed 14 laty, a niebawem ukaże się w 2-gim zupełnie zmienionem wydaniu, stanowi jednak pewną zamkniętą w sobie całość jako stylistyka. Trzeba jednak uprzytomnić sobie stanowisko, jakie autor zajmuje wraz z swą szkołą we współczesnym traktowaniu historii literatury niemieckiej, by ocenić wartość i znaczenie tego dzieła.

We współczesnej nauce o literaturze da się zauważyć w Niemczech pewna reakcja przeciwko metodzie filologiczno-historycznej Wilhelma Scherera i jego szkoły. Podstawą badania historyczno-literackiego była dla Scherera krytyka i interpretacja tekstu, z którą się łączyło następnie opracowanie formy i treści a więc badania językowe, stylistyczne i metryczne, z drugiej strony kwestya powstania, autora, źródła, motywu, kompozycji, opracowania, przeróbki, aluzji, wpływów, sądów współczesnych etc. Głównym metodycznym środkiem było tu porównywanie a zwłaszcza zasada „wzajemnego wyświeclania“ więcej i mniej znanych stosunków, stanów, utworów. Te punkty widzenia Scherera wystąpiły również w znanej mowie ten Brinka i u znanego romanisty Toblera. U Scherera płynęły one z ducha pozytywizmu Comtea i filozofii sztuki Taina oraz pragnienia nadania nauce o literaturze jak w ogóle naukom humanistycznym pewności i ścisłości, spotykanej wyłącznie w naukach przyrodniczych. Pomimo ogromnych zasług Scherera, kierunku jego, przez niektórych jego zwolenników dziś jeszcze z całą ścisłością przestrzegany, nie uwzględniał całego szeregu problematów jak n. p. ideowo-filozoficznej strony literatury, analizy psychologicznej i oceny estetycznej. Inicytywa wyszła tu w znacznej mierze od filozofa Diltheya, który zarówno w swych pracach teoretycznych jak i w genialnych szkicach literackich dał wzór, jak na tle głębokiego ujęcia historycznego można wyświeclać psychologicznie i analizować estetycznie zjawiska literackie.